

Tas Latweefchu draugs.

1839. 27 April.

17ta lappa.

S a u n a s s i n n a s.

Is Amsterdames pilfata, Ollenderu semmê. Kreemu Keisera wez-
zakais dehls, tas zefarewitsch un leelwirfts Alekxander Nikolajewitsch,
taggad Ollenderu semmê zeredams, stâ April lihds ar Ollenderu prinzeem irr
bijis rat pilfatinâ Sahrđam jeb Zahndam, tur to wezzu namminu
apraudsht, kurrâ winna tehru tehws, tas Keisers Peters I, tanni 1697tâ gaddâ
fâ profts kuggu-timmermans irr dshwojis. Muhsu lassitaji laikam wehl pee-
minnehs (luhko Latw. dr. 1836, 31mâ lappâ), fa Peteram prahtâ nahze, pats
gruntigi mahzitees kuggus buhweht. Ollenderi to laif' tee pirni meisteri bija
schinni darbâ, tapehz winsch dewahs us winnu semmi un ar zirri rohkâ tur glu-
schi fâ zits mahzellis arri ismahzjahs par meisteri. Tee zitti strahdneeki, ne
sinnadami, no kahdas augstas zilts winnu beedris effoht, daudstreis ar winnu tehr-
seja un winnu tik nosauze par to meisteri Peter, bet kad schis jau bija aisgah-
jis us sawu semmi un laudis dabbuja sinnahť, fa winsch pats tas Kreemu Kei-
sers effoht bijis, fas pee winneem dshwojis, tad lohti brihnojahs, un sahze par
to jau sawu pilfatinu jo wairak zeenihť un ir to namminu, fur winsch bija dsh-
wojis, augstâ gohdâ zelt, to katram reisemannam rahdidami, fas tik zaur winnu
semmi nahze. Bet nams ne mas naw stalts, neds smuks, un arri ta gulca,
kurrâ Keisers gullejis, un fo tur tihšchi arri rahda, lohti prosta un wezza. —
Muhsu schehligs Keisers Alekxanders I 4tâ Zuhli 1814tâ gaddâ irr arri bijis Sahr-
damâ un ne ween apraudsija to wezzu namminu, bet to arri dabbuja nopirke.
Semuhreja pats tur to deen' krahstnam baltu marmela-akminu, kam schee wahr-
di us latiniski bija eekalti: "Peteram tam leelam par gohdu scho akminu irr liz-
jis Alekxanders." — Nu scho paschu namminu arri tas jauns zefarewitsch un
leelwirfts apmekleja, tur no Ollenderu prinzeem ar leelu gohdu un us Kreemu
wihsi: ar sahli un maissi, tikke fanemts, un gauschi preezajahs, tur leelakâ istabâ
pee feenas lohti smukku un skunstigu bildi atrast, fas itt skaidri rahda, fâ Pe-
ters to laiku, itt fâ kahds Sahrđames semneeks apgehrbts, effoht isfkattijees.

Is Posenes walsts, Pruhšchu semmê. Ra arri tanni mallâ zitti
wezzaki mas behda pahť saweem behrneem, un zil leels pulks tahdu,
to muhsu lassitaji ar behdahm nomannihs, kad winneem te fluddinajam, fa tur

tif pa Wevrat mehnesi 11 behrniai, krahfau leefmahm pahrtuhwu nahkufchi, breefmigu gallu dabbuja.

Is Wahzsemmes. Wirtemberges un Bahdenes walsti dauds laudis taggad sawu labbibu wairs ne iskuft, bet jahjoht sirgeem leef ismiht. Eschete sirgi pa weenu deenu tif pat dauds spehjoht isstrahdacht, kà dewin kuhleji, un tad salmi arri lohpeem labbaki derroht par barribu; jo teekoht mihtstaki isstrahdati. Sinnams, ka turklacht labbibu arri sinn isfargacht no sirgu kuhdeem.

P e t e r b u r g a.

Zettorta datta.

Bet es wehl ne ko nezesnu no tahm basnijahm fazzijis, kas Peterburgâ irr. Un tomehr tif dauds zilweki newarr bes dauds Deema nammeem pahrtift, un augstais Keisars un tif dauds baggati fungi arri pahr basnijahm gahdabs, ka tahs tohp jauki uskohptas. Tà arri teescham irr; ne ween pulks, bet arri lohti brangas un baggatas basnizas irr Peterburgâ. Pawissam kahdas 180 krittigu lauschu basnizas tur irr. No tahm kahdas 140 peederroht Kreeweem jeb Greekeru draudstibas lohjekkeem un kahdas 40 Luttera, Kalwina, Kartofu, un zittu draudstibu lohjekkeem. Arri Turkeem irr sawi kuhgschanas nammi, un wiffi dasch daschadi Kreewu semmes eedshworaji, us Peterburgu nahkufchi, tur swehtu weetu atrohn, fur sawâ wallodâ, un pehz sawu tizzibas kahrtu warr Deewu peeluhgt.

Ta jaunaka draudse, kas zaur augsta Keisara schelastibu irr sakrahta, un ihpachu swehtu weetu un sawu mahzitaju dabbujusi, irr Latweeschu draudse; un muhsu tehsemmes wallodâ ikwehredeenas garrigas dseefmas skann, un spredidiks tohp fazzihes tai kuhgschanas nammâ, kas Luttera draudses Latweescheem tai weetâ irr nowehlehts, ko Smolnija sawz. Kahdi 1200 gwardijas saldani, no kuzkeem zitti apprezzesuschees, un wehl zitti Latweeschi, kas Peterburgâ miht, pee tahs draudses peederr. Kas ween pahrnacht fehrst, tee teiz, ka smukka basniza, un paschi Latweeschi arri tai apgahdaraji un preekschneeki.

Luttera tizzibas beedreem no Wahzu tautas tur 6 basnizas irr, Zggauneem 1, Pinneem 1, Sweedreem arri weena. Ta Petera basniza, kas pee Newskoi prospekta stahw, irr ta brangaka stary tahm. Tur jau no Keisara Petera I laikeem irr Luttera basniza bisusi, un schis augsts Keisars pats to irr ar leelu plazzi paschâ tât labbâ weetâ apdahwinajis, fur leelas ehkas usbuhwetas, ko isnohina, un tã basnijai labbâ nauda eenahf. Bet kad ta draudse bija leela, un basniza jau wezza palikkusi, tad to preeksch 6 gaddeem pawissam noplehse, un ar augsta Keisara schelligu paligu, itt leela un branga basniza tur ustaisita irr, kas isgahjuschâ ruddeni, us tizzibas isffaidroschanas deenu, ar leelu gohdu tappusi eeswehrita.

Tahs wiffu brangakas basnizas ne tablu weena no ohtras irr pee Newskoi prospekta. Tur arri Kattokeem leela un pahrtleeku smukka basniza. — Bet pulksteni zittahm basnijahm naw, kà ween Kreewu basnijahm.

Kreewu basnizas wiffas zeeni buht krustiffi buhwetas, un daudseem tas pulk-
stenu tohrnis irr ihpafchi nohst no tahs ehkas zelts, tahs leelas trihzinafchanas
labbad. Dahr wiffahm ta Kasanffa basniza, pee Newffoi prospekta, irr stalta
ehka. No eelas nahkoht, irr leels pulks afminu stabbu pufszirkeli usbuhweti,
pa pahreem ween, un jumts wirfû, lai basnizas gahjeji warr faufam pee-
zet. Zà weens pufsrinka gangis taifihis, pee ka diwi leelas no warra leetas peemin-
nas bildes zeltas, un paschâ widdû irr tahs leelas basnizas durwis. Eenahkoht,
brangumus wissaplahrt, un augfchâ un appafschâ reds. Basnizas grihdis no
dahргеem marmora afmineem irr ffunstigi un raibi falikts. Widdôs polihreti
granit stabbi, kas 36 pehdas augsti, un tahs welwes nefs; un paschâ widdû,
fur tahs krusta kahjas faeet, augsts un ismahlehts welwes jumts, ar pulku loh-
geem. Un kad nu ajs us altaru ffactahs, tad ihsti aisenmta tohp no teem dahr-
gumeem. Altara lehnes irr no tihra fudraba ween! Un tahs altara bildes ar feltu
un fudrabu un ar tif leelahm pehrlehmu un dahргеem afmineem isrohtatas, fà tee-
fcham tam Deewa fchiristam naw bijufchas, fo Bezaleëls taifija. Urri tam aug-
stam preesteram Aronam us sawu kruhfschu glihtumu naw bijufchi tif dahrgi af-
mini, fà teem Kreewu augsteem basnizas fungeem irr us sawahm drehbhem. —
Pee feenahm fchi basnizâ karrajahs wiffi tee karrogi, fo tai peeminnamâ Fran-
zosu karrâ, Kreewu karra spehki teem irr atnehmufchi, un tas augstakais gene-
rals, kas Kreewus to reis wedde, tas feldmarschals Kutusow Smolensfkoj, tur irr
aprafts.

Zitta pahrleekam branga basniza irr ta gwardijas basniza, fo muhsu
augstais Keisars irr lizzis taifihit. Zur atkal tee Turku karrogi par peeminnu us-
lahrti, fo pehdigâ karrâ teem atnehme. Altara lehnes irr no kristall taifitas.
Kad nu swezzes usspihd, un Kreewi dauds swezzes dedfina pee famas Deewa
kalposchanas, tad wifs spihd un mirds no tahs lehnes.

Wehl zitta branga basniza irr ta matrohsu basniza, furras bildes arri
lohti dahrgi isrohtatas. Zè peeminnam, ka ihsti falkoht, irr 2 basnizas zitta
us zittu wirfû, ta weena waffaras, ta ohtra seemas basniza, un fchai krahfnas,
kas tohp kurrinatas, un to ehku filda. Basnizai welwes jumti, un tohrnis lohti
smuks, appafsch, un kahdu gabbalu nohst, un wairak fà 30 pulksteni tur us-
lahrti, zitti pahrleekam leeli.

Paschâ Newffoi prospekt gallâ, fur pilssehta beihfahs, irr tas Alexander
Newfski flosseris ar leelu basnizu. Schis Alekfanders bija wezs Kreewu
leelskungs, kas pirmais ar karra spehku us to weetu nahjis, fur taggad Peter-
burga irr, tur prettineekus pahrwarejis, un tahs juhrmallas pufses appafsch few
dabbujis. Keisars Peteris I, wiinna pehdâs eeminnis, likke wiinna kaulus us Pe-
terburgu atwest, un winnam, fà swehtam fargam, to jaunu pilssehtu pawehlejis,
ustaifija basnizu winnam par kappa welwi, un turklaht flosseri, fur wirsbiffaps
ar pulku neprezzeteem jeb atraifcheem basnizas fungeem (muhkeem) tee kappa
fargi irr. Zur nu tee fauli taggad gull eeksch fudraba sahrka, kas 3600 mah-
zinus well. Appafsch basnizas eeksch pagrabeem wiffi augstu Keisaru behrni, un

winnu ihstneeki tohp paglabhati. Bet teem basnizas kungeem naw wakkas deenas, ne, teem irr ta augstaka apwaldischanu pahr wiffahm Kreewu basnizas leetahm, un arri jaunekki jamahza un jaapfkatta, kas par Kreewu basnizas kungeem gribb tapf.

Pee schihs basnizas klastu irr kapfehda, fur katra sahrka ruhme dauds nau- das makfa, un ta labbad baggati un augsti kungi un gaspaschas ween tur tohp rakti. Katram irr peeminnaas afmins, bildes un sikhmes us kappu, ta ka tur gan drihs sahles wairs neredf, un baili tohp tahda afminu pilsfehda, wirs teem mir- rufcheem fauleem, fur ne kahdu dschwibu neredf. Ze ihsti tas perschis nahk prahta:

Ro palihds mant' un baggatiß,
Wahrprafchan', mihlib', firds lepnib'?
Ne kahda sahl' preeksch nahwes augs,
Wans kristihts draugs,
Kas dschwwo, mirst, kaut arri jauks.

Schodeen tu effi stiprs un pikts,
Mirrona schkirsta riht' eelifts.
Kaut sakoj's gan ka pukku laufs,
Drihs probiam brauff;
Par sahpehm wiffi wiffur fauks! —

Wehl weena Kreewu basniza irr japeeminn, ta Petera Pahwika basniza, eeksch Peterburgas krepofa. Tas pats krepofa irr us fallu ustaisihts, augfch- puffs Waffili Ostrow, un Keisara seemas pilles nammam teescham prettim. Ta basniza stipri taifita, ar brangu fpizzu tohrni, bet eekschâ ne kahdi gresnumi preeksch azzim. Par to tur mantas glabba, kas wiffieem Kreewu semmes eedfih- wotajeem zeenijamas, prohti tahs dahrgas Keisaru un Keisareenu meefas, kas ka Deewa fwaiditi, to krohni irr neffufchi sawâ laikâ, un to waldischanas zepteri nolikkufchi, kad Deews tohs fauze, lai nahk atbildeschanu doht pahr sawa augsta ammata isdarrifchanu. — Eeksch altara ruhmes tee sahrki stahw, tikween afmina rohbs katram apfahrt, un dekki wirfû, tad dselles lehnes apfahrt. Pa labbu rohku Keisars Peteris I to rindu eefahk, un Keisareene Kattrine II to pabeids. Pa kreifu rohku gull Keisars Aleksanders I, ar sawu Keisareeni, tehwu un mahtri. Krohna lukturis, no pascha Keisara Petera I rohkahm is elfenbein dreijahts, preeksch altara karr, un wezzi Turkeem atnemti karrogi un wirfneeku sikhmes (firgu astes) wifsapfahrt pee seenahm. Ta tas Peterburgas ustaisitais few un sawejeem irr guku weetu ismeklejis widdû starp saweem darbeem, un kad basnizas pulksteni tohp swanniti, un kad wiffa ta basniza trihz pee schaudifchanahm ar dischgabba- leem no krepofa, pehz preezigeem un pehz behdigeem notikkumeem, tad winsch no meega netohp mohdinahts. Un Deews lai arri Keisaru dahrgeem fauleem to duffu pasarga weenumehr, ka lihds schim pasargajis, un lai pats par fargu irr tai pilsfehdoi, ka ne kad no ta krepofa schaudifchanu naw jadfird us eenaid- neekeem!

F. R.

(Zittas dakas us preekschu.)

Lihds 26. April pee Rihges irr atnahkufchi 221 fuggi un aibbraufkufchi 10.

Brihw drikkelt. No juhrmallas-gubbernementu augstas waldifchanas puffs:

Dr. C. E. Napierfky.